

Projektrapport interreligiöst bibliodrama

”Vind och ljus”, 14-16 augusti 2015, Österlen

Corinna Friedl, projektledare

Projektet

I somras ägde en unik interreligiös workshop med metoden bibliodrama rum i Sverige ¹. Det mångkulturella Malmö var utgångspunkten för pilotprojektet som finansierades av Malmö pastorat i samarbete med Malmö stad, Svenska kyrkans studieförbund Sensus och islamiska studieförbundet Ibn Rushd. Målet var att prova denna form av utbyte som utgår från en text och som samtidigt går utöver det verbala samtalet. Metoden kan ge en annan, mer existentiell kvalitet av möte och interaktion. Bibliodrama används redan i flera andra europeiska länder i kulturdialogsyfte ². I den Malmöbaserade workshopen deltog 23 personer, främst multiplikatorer av grupper och organisationer med ett speciellt intresse i kultur- och religionsdialog eller i att lära känna metoden ³. Vi tillbringade två dygn på en gård på Österlen, som ligger helt för sig själv och alldeles i närheten av Dag Hammarskjölds meditationsplats Backåkra och havet. Både närheten till naturen och det enkla boendet på Tygegården präglade workshopen. En kock från Malmö stad med kunskap om interkulturell matlagning försörjde gruppen.

Förarbetet

Planeringen av seminariet pågick i ca ett år. Den största utmaningen var att i Malmö väcka intresse för något som få har hört talas om. Det kändes svårt i början och det som hjälpte var att fler personer med olika religiösa och kulturella bakgrund blev involverade i planeringen⁴. Trots att ingen av dessa kunde ta ett ledande ansvar var just dessa kontakter avgörande, för de var nyckeln till att involvera även icke-kyrkliga grupper. Ibn Rushd gjorde reklam för workshoppen och underlättade för muslimer att anmäla sig. Sensus bidrog med design och tryck av affischer och skötte sedan anmälan och räkningar. Både Sensus och Malmö stad erbjöd bidrag till enskilda deltagare, speciellt med icke svenskkyrklig eller med romsk bakgrund. Malmö pastorat med dess församlingar erbjöd deltagandet för anställda och frivilliga inom Svenska kyrkan.

Under hösten och vintern las den finansiella grunden, under våren var det dags närmare bestämma text och ämne. Det blev en poetisk text av en svensk författare som tillhör ett globalt kultur- och fredssammanhang. Texten är hämtad från den f.d. FN generalsekreteraren Dag Hammarskjölds "Vägmärken". Den tar upp ämnen som ensamhet, hopp, motstånd och kraftsamling, som kan vara relevanta i samband med ens önskan att vara en motkraft mot främlingsfientlighet och stagnation.

Finplaneringen av ett bibliodrama sker tidsmässigt nära workshopens början. Den kan även behöva ändras under pågående bibliodrama, eftersom det är processen och gruppen som styr. Detta kräver stor flexibilitet av ledningen. Veckan före bibliodramat kom den tyska ledningsgruppen till Malmö: Leony Renk och Margarete Pauschert⁶, två av de mest erfarna ledare av interreligiöst bibliodrama i Europa, Gerhard Röhrig, katolsk pedagog, och Isabel Friedl, fysioterapeut och gestaltterapeut, som arbetar med kroppsövningar i grupper. Vi kom överens om att jag tillsammans med Gerhard och Isabel skulle hålla i workshoppen, medan Leony och Margarete skulle ingå i deltagargruppen och vara en trygg kraft där.

Dag Hammarskjöld, 1956⁵

*Vinden blåser vart den vill –
så är det med var och en som
är född av ande.*

*Och ljuset lyser i mörkret,
och mörkret har icke fått
makt därmed.*

*Som vind -. I den, med den
av den, av den – även som
segel, så lätt och starkt att,
om än tyngt till jorden, det
samlar all vindens kraft utan
att hämmar des lopp.*

*Som ljus -. I ljus, genomlyst,
förvandlad till ljus. Som linsen
vilken försvinner i ljuset när
den samlar detta till ny kraft.*

*Som vind. Som ljus. Blott
detta – på dessa vidder,
dessa höjder.*

Glimtar från workshopen

Detta är en märkig, återkommande erfarenhet: texten av ett bibliodrama blir till verklighet. När det gäller "vind och ljus" så är mitt starkaste intryck att gruppen blev genomblåst av en frisk vind och fick sin energi av en starkt och ljus kraftkälla. Från morgon till kväll, från början till slut var workshopen präglad av en tät kontakt deltagarna emellan. Det fanns många små överenskommelser och beslut, ingenting var självklart. Det började med den själv organiserade resan till Backåkra, fortsatte när sängarna i flerbäddsrummen fördelades och olika önskemål kring maten formulerades och slutade med frågan om en gemensam bordsbön eller en meditation. Allt fick definieras på nytt och denna ständigt pågående process var präglad av en ömsesidig välvilja, av frihet, lätthet och värme – som om allt ändå vore enkelt och okomplicerat. Faktumet att workshopen hölls på svenska och tyska och att allt behövde översättas, ledde till ett saktare tempo i den verbala konversationen och en frånvaro av överflödiga ord.

En del av övningarna ägde rum vid det nattliga havet och på de ljusa, kuperade ängarna kring Dag Hammarskjölds meditationsplats. Den vackra naturen och den speciella atmosfären på dessa platser influerade arbetet med texten. Naturen blev en stark impuls som alla omedelbart kunde komma i kontakt med, oavsett andra, kanske mer separerande kulturella eller sociala prägel.

Till exempel kunde bärandet av små färgglada lyktor genom en mörk skog upplevas som ensamt eller ansträngande, värmande eller hoppfullt. Klädd i ord kunde upplevelsen jämföras med konkreta erfarenheter eller minnen som blev väckta – dessa var för alla begripliga, oavsett religiös bakgrund. Naturbilderna i texten och naturupplevelsen var något som förde gruppen närmare varandra.

Största delen av workshopen ägde rum på Tygegården. Här hade enskilda deltagare olika ingångar till de övningar som erbjöds – en del provade vissa uppgifter för första gången. Så kunde en följd av rörelser med musik av någon upplevas som en bön medan en annan ansåg det som gymnastisk övning utan djupare mening. En ringdans kunde kännas som angenämt eller roligt, som för mycket kontakt eller som "fel" kontakt med det andra könet. Medan måla var det idealiska uttrycksmedlet för den ena, önskade den andra ännu fler lekfulla gestaltningar med rörelser. Inte sällan ändrade någon deltagande i egen regi på en övning – för att anpassa den till sina behov. Detta kändes helt naturligt, var för alla begripligt och behövde ingen vidare förklaring. De enskilda tog ansvar för sig själv och för helheten – genom att avstå, säga ifrån, bidra med tankar, med meditationer eller med översättningar.

Några röster från gruppen

Om ledningen

- "Bra, inkännande, inspirerande, lättsamt ledande."
- "Ostressad, opretentiös, lätt att kommunicera med."
- "Jag hade önskat mig mer klarhet angående förloppet och de kommande stegen."
- "Ledningen var bra bemötande och beteende var riktigt bra. Ni ledde övningarna med stadig hand och som deltagare kände man sig väl omhändertagen. Ni hade planerat helgen väl och aktiviteterna flöt på. Alla deltagare var öppna och trevliga och klimatet var tillåtande. Man kände att ni var närvarande som ledare och att ni brydde er om gruppen."
- "Ledningen kunde vara spontan/reagera på gruppen och enskilda"

Om det praktiska

- "Vacker omgivning. Alla hade respekt för varandra i huset! Tider väldigt avslappnad, ingen stress."
- "Är för gammal för sovsal. Tider: helt enkelt allt lite för sent för mig (men inget problem, Jessica hade alltid kaffe) ☺"
- "Helt ok boende. Vackra omgivningar. Fantastisk mat. Och Jessica som var i köket var ju super."

Om metoden

- "`Open ended`, inbjudande till lek, kreativitet, spontanitet. Känsla istället för `kategoriserande tänkande`".
- "Den är suverän och användbar på många sätt och i många sammanhang. Att återkommande få välja ord ur texten. Att lyssna igen och igen. Tid till mycket reflexion. Många `rundor` gav möjlighet att få ta del av allas upplevelser."
- "Det jag gillar med metoden är att få använda skapande och reflexion i ett utbyte. Tyckte att det blev lite mycket ord och för lite kreativa övningar efter hur min förväntan såg ut."
- "I början fattade jag inget om vad ni menar kanske det tog längre tid till att förstå meningen med den, men ändå jag tycker att det var pga att man tolkade hela tiden då var det krångligt i hjärnan på flera språk samtidigt men sedan började jag förstå meningen med bibliodrama. Och det att försöka påverkas av texterna i Bibeln i människors liv och kroppen och även genom fria rörelse."
- "Det var en underbart berikande helg på en härlig plats. Jag känner att jag har fått ett bättre begrepp om vad bibliodrama som metod innebär, och på ett bättre sätt än om jag skulle läst en bok om den!"
- "Jag får fundera ett tag på om det här egentligen är ett sätt att i första hand arbeta med texten, eller om texten är en `föränderlig` (i brist på bättre ord) för att arbeta med gruppen."
- "Mångfaldig, tilltalat alla sinnen, starka ögonblick, under vilka vi gjorde något tillsammans"
- "Bibliodrama låter oss uppleva texten med flera sinnen, vilket gör den levande och i kontakt med livet."
- "Passar alla åldrar. Med barn/ungdomar"
- "Spännande och kreativt. Möjligt att gå djupare än att "bara" läsa. Kommer att använda enskilda övningar i mitt arbete."
- "Älskar metoden, kommer att arbeta med detta även framöver. För detta underbara experiment hade vi önskat oss 5 dagar, det är orealistiskt MEN under denna korta tid har vi nått mycket." "Allt liv är möte" (Buber/ Hammarskjöld)"
- "I efterhand önskar jag att jag hade varit med på förmötet eftersom jag då kanske hade kunnat vara med och påverka innehållet. Jag tror att det är viktigt att representanter från de olika trosriktningarna är med i planeringsstadiet i syfte att de senare ska kunna känna sig representerade och delaktiga i aktiviteterna."

Reflexion och utblick

För mig är det en häpnadsväckande insikt att i interreligiösa och interkulturella sammanhang återkommande bli medveten om hur mycket vi människor har gemensamt – oavsett yttre ting som kläder, ålder, kön och prägel. Den konkreta upplevelsen och den spontana reaktionen på olikheter behöver inte vara svår, den kan också vara enkel och okomplicerad. Jag tror att fler än jag bär på en liknande erfarenhet efter denna workshop och den kan vara en god lärdom för framtida möten. Jag antar att den positiva grupprocessen bl.a. beror på textval, som bjöd på existentiella och omedelbara bilder som har sitt ursprung i Dag Hammarskjölds konkreta fridsarbete. Den relativt långa tiden vi var tillsammans, från fredag till söndag, och det gemensamma boendet gav många vardagliga beröringspunkter. Framöver vore det önskvärt att jobba i ett religiöst/kulturellt bandad ledningsteam. Med detta bibliodrama har det lagts en god grund för ett sådant framtida arbete i Malmö.

¹ Det första interreligiösa bibliodramat i Sverige var "Berg – en plats mellan himmel och jord", 7-8 april 2013 i Stockholm, ledning: Corinna Friedl och Birgitta Walldén, dokumenterat i: Handbok i bibliodrama. När ord möter liv, Varberg 2014, s. 115

² Ett exempel är det EU finansierade BASICS arbete (Bibliodrama as a Way of Intercultural Learning for Adults), dokumenterat i Maria Schejbal, The World and the Act. Bibliodrama in intercultural dialogue, Bielsko – Biata, 2013. Se även Birgitta Walléns rapport av BASICS konferens i Krakow: Bibliodrama as an Instrument for Interreligious and Intercultural Dialogue, i: Textraum, Nov 2013

³ Följande organisationer var representerade: Al Salam, Bibliodramasällskapet i Sverige, Buddhistisk koordinatör inom andlig vård, Coexist, Flyktingnätverket, Fryshuset, Gestaltinstitut i Sverige och i Tyskland, Ibn Rushd, Lutherska kyrkan i Tyskland, Malmö stad, Open Skåne, Protestantiska kyrkan i Ungern, Romersk-katolska kyrkan, Sensus, Sjukhuskyrkan på SUS, Svenska kyrkans församlingar Eriksfält, S:t Johannes och Nöbbelöv.

⁴ Bl.a. Sammar Abou Harb och Andreas Hasslert på Ibn Rushd, Erland Kaldaras på Romska kulturcentret, Irén Horvatne och Teresa Kwiatkowski på Romska idécenter, Rebecka Heden Judt på Sensus och Ida Wreland på Kraftstation.

⁵ Dag Hammarskjöld, Vägmärken, Viborg 1999, s. 102.

⁶ Tillsammans med Leony Renk och Margareta Pauschert höll jag 1999 i den svenks-tyska interreligiösa workshopen "Edens lustgård" i Berlin. Mer om detta i: Leony Renk, Where Do You Come From? Where Are You Going?: Interreligious Bibliodrama in a German Context, in: Feminist Biblical Studies in the 20th Century: Scholarship and Movement, edited by Elisabeth Schüssler Fiorenza, 2015